

Mgr Aleksandra Klefas

Uniwersytet Śląski w Katowicach

ORCID: 0000-0001-8951-5120

e-mail: aleksandra.klefas@us.edu.pl

Rola społecznych zamówień publicznych w przeprowadzeniu sprawiedliwej transformacji¹

The role of social public procurement in achieving the Just Transition

Streszczenie

Celem opracowania jest opisanie regulacji znajdujących się w ustawie — Prawo zamówień publicznych, które mogą zagwarantować zatrudnienie osób dotychczas pracujących w sektorze górnictwa, a które utracą pracę w wyniku przeprowadzanej w państwach Unii Europejskiej transformacji energetycznej. W opracowaniu zostały nakreślone główne założenia Europejskiego Zielonego Ładu i mechanizmu sprawiedliwej transformacji. Przedstawiono również informacje dotyczące zatrudnienia w sektorze górnictwa w Polsce, genezę zrównoważonych zamówień publicznych, charakterystykę instrumentów prospołecznych w zamówieniach publicznych. Ma to prowadzić do weryfikacji postawionej hipotezy, w myśl której społeczne zamówienia publiczne mogą być instrumentem aktywizującym grupę górników, którzy po przeprowadzeniu transformacji energetycznej staną się grupą defaworyzowaną na rynku pracy zgodnie z definicją pracownika znajdującego się w bardzo niekorzystnej sytuacji oraz pracownika znajdującego się w szczególnie niekorzystnej sytuacji, zawartych w rozporządzeniu Komisji (UE) zwanym ogólnym rozporządzeniem w sprawie wyłączeń blokowych.

Słowa kluczowe: zamówienia publiczne, społeczne zamówienia publiczne, sprawiedliwa transformacja

JEL: K29, K32

Wprowadzenie

Europejski Zielony Ład (Komisja Europejska, 2019) opublikowany 11.12.2019 r. (dalej: Zielony Ład), to dokument wyznaczający ramy działania Unii Europejskiej na najbliższe kilkadziesiąt lat. Unia Europejska (dalej: UE) dostrzeża problem, jakim są postępujące zmiany klimatyczne i wywołane nimi zmiany środowiska naturalnego, dlatego w swojej polityce wyznacza kierunek, który ma prowadzić do osiągnięcia neutralności klimatycznej przez wszystkie państwa należące do wspólnoty (Komisja Europejska, 2010a; 2013). Głównym celem, jaki ma zostać osiągnięty po

Abstract

The aim of the study is to describe the regulations contained in the Public Procurement Law, which can guarantee employment of people previously employed in the mining sector, and who will lose their jobs as a result of the energy transformation being carried out in European Union countries. The study will outline the main assumptions of the Green Deal, the phenomenon of Just Transition, information on employment in the mining sector in Poland, the genesis of sustainable public procurement, the characteristics of pro-social instruments in procurement. This should lead to the verification of the hypothesis according to which social public procurement can be an instrument to activate a group of miners who, after the energy transformation, will become a disadvantaged group in the labour market, within the meaning of the definitions of severely disadvantaged worker and disadvantaged worker contained in the Commission Regulation (EU) known as the General Block Exemption Regulation.

Keywords: public procurement, social public procurement, Just Transition

wdrożeniu tej strategii, jest przekształcenie UE w sprawiedliwe i prosperujące społeczeństwo, żyjące w nowoczesnej, zasobooszczędnej i konkurencyjnej gospodarce, która w 2050 r. osiągnie zerowy poziom emisji gazów cieplarnianych netto i w ramach której wzrost gospodarczy będzie oddzielony od wykorzystania zasobów naturalnych (Komisja Europejska, 2019, s. 2). Ponadto, wskazuje się, że transformacja ta powinna przebiegać w sposób sprawiedliwy i sprzyjający włączeniu społecznemu, mając na uwadze ludzi, regiony, sektor przemysłu i pracowników, którzy będą borykać się z największymi trudnościami (Komisja Europejska, 2019, s. 2).

W Zielonym Ładzie wyszczególniono istotne z punktu widzenia realizacji założonych celów elementy, m.in.: bardziej ambitne cele klimatyczne UE na lata 2030 i 2050; dostarczenie czystej, przystępnej cenowo i bezpiecznej energii; a w końcu finansowanie i przeprowadzenie sprawiedliwej transformacji, tak aby nikt nie pozostał bez pomocy (Komisja Europejska, 2019, s. 4).

Rozwój pojęcia sprawiedliwej transformacji (dalej: ST) wziął początek z procesów zachodzących w amerykańskich i kanadyjskich ruchach związkowych w latach 70. i 80. ub.w. Szczególne znaczenie miało wyeksponowanie przez nie kwestii chorób zawodowych, powstających na skutek szkodliwego działania substancji toksycznych, i brak jakichkolwiek rekompensat z tym związanych. Z początkiem lat 90. postulaty te ulegały zmianie wraz z rozwojem regulacji proekologicznych. Obecnie zainteresowanie ST wiąże się z poszukiwaniem instrumentów, które pozwolą na skuteczniejsze działania na rzecz ochrony klimatu. D. McCauley i R. Heffron (2018) definiują ST jako uczciwy i godziwy proces przechodzenia w kierunku społeczeństwa postwęglowego.

Kolejna grupa definicji skupia się na dwóch elementach: politykach ochrony środowiska oraz osobach najbardziej dotkniętych negatywnymi konsekwencjami tych polityk (IBS, 2019). A. Mustata (2017) stwierdza, że ST to model rozwojowy, oparty na lokalnie planowanych politykach publicznych, tworzących ramy sprawiedliwego dochodu i godnych warunków życia dla wszystkich pracowników i wspólnot dotkniętych konsekwencjami polityk ograniczania zanieczyszczenia środowiska. Z kolei G. Evans (2007) definiuje ST jako proces restrukturyzacji nie zrównoważonej gospodarki z zamiarem osiągnięcia ekologicznej i społecznej równowagi, przy jednoczesnym tworzeniu nowych, zielonych miejsc pracy oraz wspieraniu ludzi i wspólnot lokalnych, które mogą być defaworyzowane w tym procesie. Proces ST ma na celu pełne zaangażowanie pracowników i wspólnot dotkniętych tymi zmianami w procesy decyzyjne, tak aby zapobiec poświęcaniu czyjegokolwiek dobrobytu społecznego i ekonomicznego na rzecz transformacji. Z punktu widzenia niniejszej publikacji, najbardziej adekwatne jest posługiwanie się definicją stworzoną przez Evansa, ponieważ publikacja dotyczy właśnie możliwości angażowania pracowników dotkniętych zmianami.

Konsekwencją zapowiedzianego w Zielonym Ładzie mechanizmu ST było opublikowanie wniosku Komisji Europejskiej w sprawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (Komisja Europejska, 2020). Mechanizm ST składa się z trzech filarów: Funduszu Sprawiedliwej Transformacji (*Just Transition Fund*), specjalnego systemu w ramach InvestEu oraz mechanizmu pożyczkowego Europejskiego Banku Inwestycyjnego (Komisja Europejska, 2020, s. 3). Mechanizm przewiduje 100 mld euro dla państw członkowskich z możliwością zwiększenia tej kwoty. Kluczową rolę odegra Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji, ponieważ umożliwi wspieranie terytoriów najbardziej dotkniętych skutkami transformacji. Podział jego środków będzie odzwierciedlać zdolność państw człon-

kowskich do finansowania inwestycji koniecznych do sprostanania transformacji w kierunku neutralności klimatycznej. Polskie Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej zwraca uwagę na skalę wyzwań społecznych i gospodarczych związanych z osiągnięciem celów klimatycznych. Struktura produkcji energii elektrycznej w Polsce jest niedostosowana do realiów nowoczesnej gospodarki. Aż 77% energii nadal wytwarza się z węgla (kamiennego i brunatnego), zaledwie 7% z gazu ziemnego i 13% z odnawialnych źródeł energii. Jednocześnie tylko 58% terytorium kraju jest objętych siecią gazową². Taka struktura mixu paliwowego powoduje, że Polska znajduje się w niekorzystnej sytuacji z punktu widzenia założeń Zielonego Ładu, ale jednocześnie może pozyskać najwięcej środków z Funduszu Sprawiedliwej Transformacji.

Odejście od paliw kopalnych, a co za tym idzie, również wycofanie się z ich wydobywania spowoduje, że spadnie zatrudnienie w tym sektorze gospodarki. Największe wydobycie węgla odnotowuje się na Górnym Śląsku (Ślimko, 2019, s. 8). Górny Śląsk jest najbardziej uprzemysłowionym regionem w Polsce, a siedzibę mają tu trzy największe koncerny węglowe w kraju, grupujące w sumie 27 kopalń (łącznie 82% udziału w krajowym wydobyciu węgla w latach 2007–2015) (Ministerstwo Rozwoju, 2017, s. 7). Z uwagi na swoją zależność od paliw kopalnych i wysokoemisyjnych procesów Śląsk jest jednym z regionów, które najsilniej odczują skutki wprowadzenia Zielonego Ładu, a mechanizm ST będzie koncentrował się właśnie na takich regionach. Wsparcie będzie miało na celu m.in. ochronę obywateli i pracowników odczuwających skutki transformacji poprzez zapewnienie im dostępu do programów pozwalających zdobyć nowe kwalifikacje zawodowe, do miejsc pracy w nowych sektorach gospodarki czy do energooszczędnego budownictwa (Komisja Europejska, 2019, s. 19). W 2015 r. przy wydobyciu węgla kamiennego było zatrudnionych 90 tys. pracowników, z czego 90% w województwie śląskim (IBS, 2018). Planowana zmiana strukturalna w zatrudnieniu stanowi zatem największe wyzwanie dla Śląska. Szacuje się, że liczba miejsc pracy w tym sektorze spadnie do 63 tys. w 2030 r. (spadek o 47%) i 27 tys. w 2050 r. (spadek o 77%) (IBS, 2018). Należy jednak nadmienić, że wygaszanie górnictwa ma wpływ nie tylko na zatrudnienie w sektorze wydobywczym, ale również na zatrudnienie w sektorach dostarczających dobra i usługi niezbędne do funkcjonowania kopalń. Szacuje się, że liczba pracowników powiązanych z działalnością wykorzystywaną przez sektor górniczy to 56,7 tys. (IBS, 2019). Po przeprowadzonej transformacji zdefiniowana grupa pracowników stanie się grupą defaworyzowaną na rynku pracy w znaczeniu przyjętym w definicji pracownika znajdującego się w bardzo niekorzystnej sytuacji oraz pracownika znajdującego się w szczególnie niekorzystnej sytuacji, zawartych w Rozporządzeniu Komisji (UE) zwanym ogólnym rozporządzeniem w sprawie wyłączeń blokowych³.

J. M. Cha (2017) podkreśla istotną rolę sektora publicznego w procesach transformacyjnych, powołując się m.in. na przykład transformacji w Zagłębiu Ruhry w Niemczech.

Sektor publiczny może angażować różne instrumenty, w tym zamówienia publiczne, które wychodzą naprzeciw zdefiniowanym powyżej problemom. Rynek zamówień publicznych jest rynkiem o znacznej wartości — 198,9 mld zł w 2019 r., co stanowi 8,55 % PKB (UZP, 2020), dlatego zamówienia publiczne również powinny zostać wykorzystane przy przeprowadzeniu ST. Ponadto zamawiający za pomocą zrównoważonych zamówień publicznych mogą promować aspekty społeczne czy środowiskowe w zamówieniach publicznych.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie regulacji znajdujących się w ustawie — Prawo zamówień publicznych (dalej: Pzp), które mogą sprzyjać zatrudnieniu osób dotychczas pracujących w sektorze górnictwa, a które tracą pracę w wyniku przeprowadzanej w państwach UE transformacji energetycznej. Z tak zakreślonym celem opracowania związana jest hipoteza, zgodnie z którą społeczne zamówienia publiczne mogą być instrumentem aktywizującym grupę górników, którzy po przeprowadzeniu transformacji energetycznej staną się grupą defaworyzowaną na rynku pracy. Normy prawne zostaną również wyinterpretowane z wykorzystaniem stanowisk judykatury oraz doktryny.

Społeczne zamówienia publiczne w prawie unijnym

Społeczne, zielone i innowacyjne zamówienia publiczne należą do kategorii zrównoważonych zamówień publicznych. Zrównoważone zamówienia czerpią z założeń zrównoważonego rozwoju. Zasada ta została zdefiniowana w tzw. Raporcie Brutlanda z 1987 r.⁴ W raporcie określono to pojęcie jako „rozwój odpowiadający obecnym potrzebom bez uszczerbku dla możliwości spełnienia swoich celów przez przyszłe pokolenia”. Zrównoważony rozwój stał się również jednym z celów długoterminowych UE zgodnie z art. 3 ust. 3 Traktatu o Unii Europejskiej⁵. Na tej podstawie stworzono definicję zrównoważonych zamówień publicznych, zgodnie z którą jest to proces, w którym organizacje zaspokajają swoje zapotrzebowanie na produkty, usługi i roboty budowlane w sposób, który pozwala na osiągnięcie korzystnego stosunku jakości do ceny w całym cyklu życia przy generowaniu profitów nie tylko dla tej organizacji, ale również dla społeczeństwa i gospodarki, przy jednoczesnym minimalizowaniu szkód w środowisku⁶.

Zrównoważone zamówienia publiczne zostały rozwinięte przez orzecznictwo, a dopiero potem wprowadzone do regulacji prawnych (Dragos & Neamtu, 2014). Za najważniejsze w dziedzinie zamówień zrównoważonych uważane są wyroki w sprawach: Bentjees⁷, Komisja przeciwko Republice Francuskiej (Nord-Pas du Calais)⁸, a także kolejne z orzeczeń, które dotyczyły zastosowania aspektów środowiskowych w zamówieniach⁹. W ślad za wskazanymi orzeczeniami zrównoważone zamówienia publiczne zostały wprowadzone do ustawodawstwa unijnego. Założenia nakreślone w orzecznictwie zostały skodyfikowane m.in. w dyrektywach zamówieniowych z 2004 r.¹⁰, które zostały

później zastąpione obecnie obowiązującymi dyrektywami z 2014 r. Komisja Europejska podejmuje również działania mające na celu pełne włączenie zrównoważonych zamówień do zakresu zamówień publicznych, m.in. za sprawą tzw. *soft law*. Unijne regulacje zostaną opisane w dalszej części artykułu.

Społecznie odpowiedzialne zamówienia publiczne według Komisji Europejskiej odnoszą się do etapów zamówień publicznych, które uwzględniają jeden lub kilka następujących aspektów: promocję godnej pracy, poszanowanie praw człowieka i prawa pracy, wsparcie włączenia społecznego (w tym osób niepełnosprawnych), ekonomię społeczną i sektor małych i średnich przedsiębiorców, promocję równych szans oraz zasady „dostępny i przeznaczony dla wszystkich”, włączenie zrównoważonych kryteriów wraz z uwzględnieniem kwestii uczciwego i etycznego handlu przy poszanowaniu zasad traktatowych i dyrektyw w sprawie zamówień publicznych (Komisja Europejska, 2010b, s. 7). W ramach społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych wyróżnia się tzw. klauzule społeczne, czyli uregulowania prawne umożliwiające zamawiającym uwzględnienie celów społecznych w warunkach realizacji zamówienia, które są określane w sposób wyczerpujący w postanowieniach umowy w sprawie zamówienia publicznego (Wińska-Rużewicz & Zaborowski, 2018). Z uwagi na cel niniejszego artykułu w dalszej jego części charakterystyce będą podlegać jedynie klauzule społeczne.

Aspekty społeczne w zamówieniach promowane były w pierwszej kolejności przez prawodawstwo unijne, a następnie, wraz z transponowaniem dyrektyw do porządków krajowych, ich znaczenie w ustawodawstwie krajowym wzrosło. Dlatego też istotne jest, aby analizę prawną rozpocząć od tego szczebla unijnego. Włączanie aspektów społecznych ma miejsce zarówno w dyrektywach, jak i w *soft law* (głównie komunikaty). W pierwszej kolejności należy przywołać Komunikat interpretacyjny Komisji Europejskiej w sprawie możliwości uwzględniania kwestii społecznych w zamówieniach publicznych (Komisja Europejska, 2001), którego celem było wykazanie możliwości zintegrowania aspektów społecznych i zamówień publicznych w najlepszy możliwy sposób (Komisja Europejska, 2001, s. 5). Wskazano na możliwość uwzględnienia aspektów społecznych udzielanych zamówień zarówno w opisie przedmiotu zamówienia i warunkach jego realizacji, kryteriów oceny ofert, jak i cech podmiotowych wykonawców. Kolejne ważne wytyczne zawierał Komunikat Komisji Odnowiona agenda społeczna: możliwości, dostęp i solidarność w Europie XXI wieku (Komisja Europejska, 2008), stworzony m.in. w celu zwalczania dyskryminacji, aktywizacji bezrobotnych, poprawy warunków pracy czy zwalczania ubóstwa. Strategie te zostały rozwinięte również w Komunikacie Europa 2020 na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającemu włączeniu społecznemu (Komisja Europejska, 2010a). Liczne wskazówki znajdują się także w dokumencie Kwestie Społeczne w zakupach. Przewodnik dotyczący uwzględniania kwestii społecznych w zamówieniach publicznych (Komisja Europejska, 2010b). Z kolei obecnie obowiązujące dyrektywy za-

mówieniowe to dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/24/UE, 2014/25/UE, 2014/23/UE.

Dyrektywa 2014/24/UE (dalej: Dyrektywa) odgrywa kluczową rolę, wskazując prospołeczne instrumenty i podkreślając ich doniosłą rolę. Zostały w niej uregulowane zarówno klauzule społeczne, jak i inne instrumenty prospołeczne. Zgodnie z motywem 36 preambuły Dyrektywy, zatrudnienie i praca stanowią kluczowe elementy gwarantujące wszystkim równe szanse i przyczyniające się do integracji społeczeństwa. W związku z tym zakłady pracy chronionej mogą odgrywać istotną rolę. To samo dotyczy innych form społecznej działalności gospodarczej, mających głównie na celu wspieranie społecznej i zawodowej integracji lub reintegracji osób niepełnosprawnych i będących w niekorzystnej sytuacji, takich jak bezrobotni, członkowie znajdujących się w niekorzystnej sytuacji mniejszości lub grup w inny sposób społecznie marginalizowanych. Takie zakłady lub podmioty gospodarcze mogą nie być jednak w stanie uzyskać zamówień na zwykłych warunkach rynkowych. W związku z tym właściwe jest, by państwa członkowskie mogły zastrzegać, że prawo do udziału w postępowaniach o udzielenie zamówień publicznych lub pewnych ich części mają jedynie takie zakłady lub podmioty gospodarcze, bądź zastrzegać realizację zamówień dla programów zatrudnienia chronionego.

Z powodów wskazanych w motywie 36, prawodawca unijny zdecydował się na wprowadzenie do treści Dyrektywy art. 20, dotyczącego tzw. zamówień zastrzeżonych. Wprowadzona tym przepisem możliwość uprzywilejowania pewnej grupy wykonawców jest podyktowana dążeniem do realizacji celów społecznych, która — jak przyjmuje prawodawca unijny — nie łamie zasady równości ani uczciwej konkurencji (Hartung, 2015). W świetle art. 20 ust. 1 Dyrektywy państwa członkowskie mogą zastrzec prawo udziału w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego dla zakładów pracy chronionej oraz wykonawców, których głównym celem jest społeczna i zawodowa integracja osób niepełnosprawnych lub osób defaworyzowanych, lub mogą przewidzieć możliwość realizacji takich zamówień w ramach programów zatrudnienia chronionego, pod warunkiem że co najmniej 30% osób zatrudnionych przez te zakłady lub przez tych wykonawców lub w ramach tych programów stanowią pracownicy niepełnosprawni lub pracownicy defaworyzowani.

Dyrektywa, wskazując na osoby defaworyzowane, nie podaje definicji takich osób ani nie odsyła w tym zakresie do innego unijnego aktu prawnego lub dokumentu, w którym takie pojęcie zostałoby zdefiniowane. Jednak doktryna (Skubiszak-Kalinowska & Wiktorowska, 2019; Hartung, 2015) w ślad za Urzędem Zamówień Publicznych (UZP, 2014) uznaje, że można odnosić pojęcie pracownika defaworyzowanego do definicji pracownika znajdującego się w bardzo niekorzystnej sytuacji oraz pracownika znajdującego się w szczególnie niekorzystnej sytuacji, zawartych w Rozporządzeniu Komisji (UE) zwanym ogólnym rozporządzeniem w sprawie wyłączeń blokowych¹¹.

W literaturze rozpatruje się obligatoryjne stosowanie zamówień społecznych (Wiesbrock, 2016; Andrecka & Peter-

kova Mitkidis, 2017). Pomimo niechęci zamawiających do takiego rozwiązania autorzy wskazują, że uwzględnienie aspektów społecznych wcale nie musi równać się z utrudnieniem procedury udzielenia zamówienia, a wręcz może pomóc uprościć i wprowadzić większą przejrzystość procedury. Istotne jest, aby względy zrównoważonego rozwoju były jasno określone i sprecyzowane jednoznacznie na wszystkich etapach procedury udzielania zamówienia. Przejrzysta procedura, która łączy kryteria ekonomiczne i jakościowe, nie musi być szkodliwa dla rynku wewnętrznego lub realizacji celów gospodarczych. Wskazuje się, że czynniki społeczne są nieodłącznie związane ze względami ekonomicznymi, ponieważ jakość wykonywanych prac lub świadczonych usług jest ściśle powiązana z jakością warunków pracy (Wiesbrock, 2016).

Klauzule społeczne w polskiej ustawie — Prawo zamówień publicznych

Prospołeczny wydźwięk zamówień publicznych zauważalny jest również na gruncie polskiej ustawy Pzp. Aspekty społeczne obecne są w polskim porządku prawnym od 2009 r. Pierwotnie obowiązywały trzy klauzule społeczne: zastrzeżona, zatrudnieniowa i propracownicza. Obecne uregulowania ukształtowane zostały przez nowelizacje z 2014 r. i z 2016 r. Druga z nich transponowała do polskiego porządku prawnego dyrektywę z 2014 r. (Wińska-Rużewicz & Zaborowski, 2018). Obowiązująca ustawa Pzp z 11.09.2019 r. (dalej: Pzp2019)¹² bazuje na rozwiązaniach zawartych w dotychczas obowiązującej ustawie z 2004 r. (dalej: Pzp2004)¹³ Z tego powodu wszelkie opracowania czy orzecznictwo odnoszące się do ustawy z 2004 r. znajdują zastosowanie również do nowej ustawy z 2019 r.

W Polsce prowadzony jest monitoring stosowania zrównoważonych zamówień publicznych, w tym społecznych zamówień. Krajowy plan działania na lata 2017–2020 zakładał, że poziom docelowy zastosowania społecznych zamówień w całkowitej liczbie zamówień udzielonych przez polskich zamawiających osiągnie 12% w 2020 r. (UZP, 2017). Z kolei w Sprawozdaniu Prezesa UZP z 2019 r. (UZP, 2020) wskazano, że w 2019 r. 2558 zamawiających udzieliło społecznych zamówień publicznych w liczbie 28 300, o wartości 59 612 083 600,64 zł netto. Stanowiło to 20% ogólnej liczby udzielonych zamówień oraz 30% ogólnej wartości udzielonych zamówień publicznych. Liczba udzielonych zamówień, uwzględniających aspekty społeczne (na podstawie m.in. art. 22 ust. 2, art. 29 ust. 3a, 4 oraz 5 Pzp2004; art. 94, 96 Pzp2019) wynosi 28 071.

Ostatnia z przytoczonych powyżej wartości odnosi się do tzw. klauzul społecznych. W polskim porządku prawnym uregulowane są obecnie dwie klauzule społeczne: klauzula zastrzeżona i klauzula zatrudnieniowa. Klauzula zastrzeżona uregulowana jest w art. 94 Pzp2019 (art. 22 ust. 2 oraz 2a Pzp2004). W myśl art. 94 ust. 1 Pzp2019 zamawiający może zastrzec w ogłoszeniu o zamówieniu, że o udzielenie zamówienia mogą ubiegać się wyłącznie wykonawcy mają-

cy status zakładu pracy chronionej, spółdzielnie socjalne oraz inni wykonawcy, których głównym celem lub głównym celem działalności ich wyodrębnionych organizacyjnie jednostek, które będą realizowały zamówienie, jest społeczna i zawodowa integracja osób społecznie marginalizowanych. Dotyczy to w szczególności: niepełnosprawnych; bezrobotnych; osób poszukujących pracy, niepozostających w zatrudnieniu lub niewykonujących innej pracy zarobkowej; osób usamodzielnionych; osób pozbawionych wolności lub zwalnianych z zakładów karnych, mających trudności w integracji ze środowiskiem; osób z zaburzeniami psychicznymi; osób bezdomnych; osób, które uzyskały status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą; osób do 30. roku życia oraz po ukończeniu 50. roku życia, posiadających status osoby poszukującej pracy; bez zatrudnienia; osób będących członkami mniejszości znajdujących się w niekorzystnej sytuacji, w szczególności będących członkami mniejszości narodowych i etnicznych. Ustawodawca stawia warunek, że procentowy wskaźnik zatrudnienia osób należących do jednej lub więcej kategorii, o których mowa w pkt 1–10, jest nie mniejszy niż 30% osób zatrudnionych u wykonawcy albo w jego jednostce, która będzie realizowała zamówienie.

Treść art. 94 Pzp2019 koresponduje z art. 20 Dyrektywy. Uregulowanie przyznaje zamawiającym uprawnienie do zastrzeżenia warunków udziału w postępowaniu na rzecz określonych kategorii wykonawców. Grupy te tworzą zakłady pracy chronionej oraz podmioty skupiające się w swojej działalności na integracji społecznej i zawodowej środowisk defaworyzowanych. Art. 94 Pzp2019 zawiera jednocześnie wyliczenie tych ostatnich. Wyliczenie to ma jednak charakter przykładowy, o czym świadczy użyty przez ustawodawcę zwrot „w szczególności” (Skubiszak-Kalinowska & Wiktorowska, 2019). Zdaniem I. Skubiszak-Kalinowskiej i E. Wiktorowskiej wprowadzenie do przepisów ustawy Pzp regulacji art. 22 ust. 2 ustawy Pzp2004 (art. 94 Pzp2019) miało na celu wyrównanie możliwości konkurencyjnych przedsiębiorstw zatrudniających osoby niepełnosprawne w ubieganiu się o zamówienia publiczne, a także aktywizację i zwiększenie szans na rynku pracy osób niepełnosprawnych (teza 28 preambuły dyrektywy 2004/18/WE). W konsekwencji, w postępowaniach zastrzeżonych przez dyspozycję tego przepisu mogą wziąć udział wyłącznie wykonawcy, którzy wykażą, iż charakteryzują się określoną strukturą zatrudnienia, w której ponad 50% pracowników (30% w Pzp2019) stanowią osoby niepełnosprawne (w Pzp2019 przepis został rozszerzony o inne grupy pracowników wskazane wyżej). Warunek zatrudnienia ponad 50% pracowników niepełnosprawnych, określa natomiast wyłącznie strukturę zatrudnienia istniejącą u wykonawcy dopuszczonego do udziału w postępowaniu, bez oceny doświadczenia, czy też wiedzy tych osób¹⁴.

Wśród wykonawców pojawiły się wątpliwości co do konieczności posiadania statusu przedsiębiorstwa społeczno-gospodarczego, którego głównym celem jest integracja społeczna. Wątpliwości te rozwiała Izba w wyroku z 6.04.2017 r.¹⁵, wskazując, że w polskim prawie nie funkcjonuje definicja „przedsiębiorstwa społecznego”. „W związku z tym nie można wy-

magać, aby wykonawca posiadał status, który prawnie nie jest uregulowany (wyr. KIO z 16.05.2017 r., KIO 831/17). (...) W konsekwencji, jedyny wymóg, jaki należy spełnić, aby wykonać »zamówienie zastrzeżone«, odnosi się do wykazania wymogu co do wskaźnika zatrudnienia” (Skubiszak-Kalinowska & Wiktorowska, 2019).

Klauzula zastrzeżona mogłaby znaleźć zastosowanie wobec grupy pracowników sektora wydobywczego, którzy zostaną pozbawieni pracy w wyniku przeprowadzanych przekształceń, ponieważ katalog grup uznanych za społecznie marginalizowane jest otwarty. Oznacza to, że w uzasadnionych przypadkach zamówienie może zostać zastrzeżone dla wykonawcy, który zatrudnia osoby spoza grup wymienionych w ustawie, jeśli spełni pozostałe określone warunki. Wykonawca ubiegający się o zamówienie musiałby posiadać status zakładu pracy chronionej lub spółdzielni socjalnej lub jego głównym celem (albo jego organizacyjnie wyodrębnionych jednostek realizujących zamówienie) byłaby społeczna i zawodowa integracja osób społecznie marginalizowanych. Każdy z trzech wymienionych podmiotów musiałby spełnić kryterium zatrudnienia osób z danej grupy defaworyzowanej na poziomie 30%. Zgodnie z wyrażonym stanowiskiem KIO zatrudnienie na poziomie 30% osób z danej grupy (50% w Pzp2004) przesądza o tym, że wykonawca realizuje cel działalności, jaką jest integracja tej grupy.

Zdecydowanie szersze zastosowanie ma druga z klauzul społecznych, klauzula zatrudnieniowa, która również preferuje udzielanie zamówień publicznym podmiotom zatrudniającym osoby o cechach stawiających je w trudniejszej sytuacji na rynku pracy, co stanowi swoiste faworyzowanie osób defaworyzowanych. Co istotne, zamawiający nie mogą ograniczyć udziału wykonawców niemieszczących się w wytycznych klauzuli, co ma miejsce w przypadku udzielenia zamówienia z wykorzystaniem klauzuli zastrzeżonej (Wińska-Rużewicz & Zaborowski, 2018). Zgodnie z treścią art. 96 Pzp2019 (art. 29 ust. 4 Pzp2004) zamawiający może określić w ogłoszeniu o zamówieniu lub dokumentach zamówienia inne niż określone w art. 95 ust. 1¹⁶ wymagania związane z realizacją zamówienia, które mogą obejmować aspekty gospodarcze, środowiskowe, społeczne, związane z innowacyjnością, zatrudnieniem lub zachowaniem poufnego charakteru informacji przekazanych wykonawcy w toku realizacji zamówienia. W myśl art. 96 ust. 2 pkt 2 Pzp2019 wymagania mogą dotyczyć w szczególności zatrudnienia bezrobotnych, osób poszukujących pracy, niepozostających w zatrudnieniu lub niewykonujących innej pracy zarobkowej, osób usamodzielnionych, młodocianych, osób niepełnosprawnych, innych osób, o których mowa w ustawie z 13.06.2003 r. o zatrudnieniu socjalnym lub we właściwych przepisach państw członkowskich Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

Klauzula zatrudnieniowa może mieć zastosowanie do każdego wykonawcy. Koncentruje się na ogłoszeniu o zamówieniu lub dokumentach zamówienia, a zwłaszcza wymaganiach związanych z realizacją zamówienia, które mogą obejmować wyżej wymienione aspekty. Tak jak w przypadku klauzuli zastrzeżonej katalog grup, których dotyczą wyma-

gania określone przez zamawiającego, nie jest zamknięty. Oznacza to, że zamawiający może z powodzeniem wskazać inną grupę marginalizowaną, którą ma zatrudnić wykonawca. Istotne jest również to, że klauzula zatrudnieniowa, w porównaniu z klauzulą zastrzeżoną, nie określa minimalnego progu zatrudnienia wybranej grupy marginalizowanej. W sytuacji, gdy zamawiający przewiduje w ogłoszeniu o zamówieniu lub innych dokumentach wymagania określone w art. 96 ust. 2 Pzp2019, zobowiązany jest w Specyfikacji Warunków Zamówienia zawrzeć wymagania zatrudnienia osób, o których mowa w art. 96 ust. 2 pkt 2 Pzp2019¹⁷.

KIO w jednym z orzeczeń wskazało, że przepis art. 29 ust. 4 ustawy Pzp2004 (art. 96 Pzp2019) ma charakter fakultatywny, czyli zamawiający może, ale nie musi go zastosować¹⁸. Jednak KIO stoi również na stanowisku, że jeżeli zamawiający zdecyduje się na skorzystanie z tej możliwości i określi jedną z grup, której zatrudnienie u wykonawcy biorącego udział w zamówieniu chce promować, nie ma możliwości rozszerzenia tego wymagania na inne grupy, czemu dał wyraz w jednym z wyroków¹⁹.

Jak wynika z powyższego, zastosowanie klauzuli zatrudnienia będzie szersze niż zastosowanie klauzuli zastrzeżonej wobec osób zatrudnionych wcześniej w sektorze wydobywczym, które utracą pracę wskutek przeprowadzonej transformacji energetycznej. Możliwe jest zastrzeżenie części zamówień dla wykonawców, którzy zatrudniają byłych pracowników sektora wydobywczego. Nic nie stoi również na przeszkodzie temu, aby wykonawcą był przedsiębiorca, który sam należał do grupy defaworyzowanej. Nie istnieje również wymóg zatrudniania minimalnej liczby takich osób przez wykonawcę, tak aby mógł on zostać zakwalifikowany w postępowaniu. Jednak zgodnie z linią orzecniczą KIO, jeśli zamawiający określi takie wymagania wobec wykonawców, powinien wskazać konkretną grupę, której zatrudnienie chce promować. Wykonawca nie ma wtedy możliwości spełnienia tego wymogu wskazaniem, że zatrudnia określoną przez zamawiającego liczbę osób, które należą do grupy wymienionej w katalogu ustawowym, jednak grupa ta nie została wskazana przez zamawiającego.

Wnioski

Przed regionem śląskim stoi trudne zadanie przeprowadzenia transformacji energetycznej i zdefiniowania na nowo przyszłości regionu bez węgla, zgodnie z założeniami

Europejskiego Zielonego Ładu i sprawiedliwej transformacji. Proces ten będzie czasochłonny, kosztochłonny i będzie wymagać głębokich reform. Reforma będzie dotyczyć między innymi części rynku pracy, do której należą pracownicy sektora wydobywczego i sektorów go obsługujących. Istnieje wiele zagrożeń związanych z koniecznością zmiany miejsca pracy, a tylko skuteczne zarządzanie tymi wyzwaniami będzie skutkowało tym, że zagrożenia zostaną zminimalizowane.

Celem opracowania było opisanie i scharakteryzowanie regulacji Pzp, które mogą sprzyjać zatrudnieniu osób dotychczas zatrudnionych w sektorze górnictwa, które stracą pracę w wyniku przeprowadzanej transformacji energetycznej. Postawiono hipotezę, w myśl której społeczne zamówienia publiczne mogą być instrumentem aktywizującym grupę górników, którzy po przeprowadzeniu transformacji energetycznej staną się grupą defaworyzowaną na rynku pracy. Weryfikacja postawionej hipotezy umożliwiła analizę głównych celów i założeń Europejskiego Zielonego Ładu, mechanizmu ST, danych dotyczących rynku pracy związanego z sektorem wydobywczym, a także regulacji dotyczących zrównoważonych zamówień publicznych na szczeblu unijnym i krajowym. Przeprowadzona analiza doprowadziła do następujących wniosków:

1. Pracownicy sektora górnictwa są najbardziej narażeni na negatywne konsekwencje przeprowadzanych zmian związanych z osiągnięciem neutralności klimatycznej przez państwa Unii Europejskiej.

2. Zamówienia publiczne, za pomocą zrównoważonych zamówień, uwzględniają aspekty społeczne i środowiskowe.

3. Zamawiający, za pomocą zrównoważonych zamówień publicznych, mogą realizować główne założenia Europejskiego Zielonego Ładu i ST.

4. Społeczne zamówienia publiczne zawierają klauzule ułatwiające dostęp do rynku pracy grupom marginalizowanym, a w odniesieniu do górników po przeprowadzonej transformacji szersze zastosowanie znajduje klauzula zatrudnienia.

5. Aktywizacja zawodowa byłych górników na gruncie Pzp może być realizowana za pomocą klauzuli zatrudnienia w dwojaki sposób: przez zastrzeżenie części zamówień publicznych dla przedsiębiorców, którzy zatrudniają osoby z grupy defaworyzowanej, bądź zastrzeżenie części zamówień publicznych dla przedsiębiorców, którzy byli częścią grupy defaworyzowanej. W konsekwencji zamówienia publiczne mogą odegrać dużą rolę w przeprowadzeniu sprawiedliwej transformacji.

Przypisy/Notes

¹ Artykuł powstał na potrzeby konkursu dla doktorantów „Just Transition for Silesia” organizowanego przez Centrum Badawcze Polityki Publicznej i Problemów Regulacyjnych działające przy Uniwersytecie Śląskim w Katowicach, w którym autorka zdobyła I nagrodę za przedstawioną koncepcję.

² <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/polska-chce-sprawiedliwej-transformacji> (dostęp: 1.06.2020).

³ Rozporządzenie Komisji (UE) nr 651/2014 z 17.06.2014 r. uznające niektóre rodzaje pomocy za zgodne z rynkiem wewnętrznym w zastosowaniu art. 107 i 108 Traktatu UE zastępującym Rozporządzenie WE nr 800/2008 z 6.08.2008 r. uznającym niektóre rodzaje pomocy za zgodne ze wspólnym rynkiem w zastosowaniu art. 87 i 88 Traktatu.

⁴ *Raport Brutlanda. Nasza wspólna przyszłość*, 1987, Światowa Komisja do spraw Środowiska i Rozwoju ONZ, <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm> (dostęp 02.06.2020)

⁵ Dz.Urz. UE C 326, 26/10/2012 wersja skonsolidowana.

- ⁶ *Sustainable Public Procurement Implementation Guidelines, Introducing UNEP's Approach*, United Nations Environment Programme, 2012, s. 7.
- ⁷ Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 20.09.1988 r., 31/87, Legalis nr 145948.
- ⁸ Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 26.09.2000 r., C-225/98, Legalis nr 152816.
- ⁹ Sprawa Concordia (Helsinki) Bus Finland — wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 17.09.2002 r. C-513/99, Legalis nr 122549; sprawa Wienstrom — wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 4.12.2003 r., C-448/01, Legalis nr 154389; sprawa Evropaiki Dynamiki przeciwko Europejskiej Agencji Środowiska (EEA) — wyrok Sądu z 8.07.2010 r., T-331/06, Legalis nr 248385; sprawa Komisja przeciwko Niderlandom, zwana Max Havellaar — wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 10.05.2012 r., C-368/10, Legalis nr 473544.
- ¹⁰ Dyrektywa 2004/18/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 31.03.2004 r. w sprawie koordynacji procedur udzielania zamówień publicznych na roboty budowlane, dostawy i usługi, Dz.Urz. UE L 134, 30.04.2004; dyrektywa 2004/17/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 31.03.2004 r. koordynująca procedury udzielania zamówień przez podmioty działające w sektorach gospodarki wodnej, energetyki, transportu i usług pocztowych, Dz.Urz. UE L 134, 30.04.2004.
- ¹¹ Rozporządzenie Komisji (UE) nr 651/2014 z 17.06.2014 r. uznające niektóre rodzaje pomocy..., jw.
- ¹² Ustawa z 11.09.2019 r. — Prawo Zamówień Publicznych, Dz.U. z 2019 r., poz. 2019.
- ¹³ Ustawa z 29.01.2004 r. — Prawo Zamówień Publicznych, Dz.U. z 2019 r., poz. 1843.
- ¹⁴ Por. wyrok Krajowej Izby Odwoławczej z 30.10.2012 r. sygn. akt: KIO 2255/12; opinia prawna Urzędu Zamówień Publicznych „Udzielanie zamówień zastrzeżonych na podstawie art. 22 ust. 2 ustawy Prawo Zamówień Publicznych — spełnianie warunku dotyczącego profilu zatrudnienia przez wykonawców wspólnie ubiegających się o udzielenie zamówienia publicznego”, s. 1.
- ¹⁵ KIO 560/17, KIO 564/17.
- ¹⁶ Art. 95 ust. 1 ustawy Pzp2019: Zamawiający określa w ogłoszeniu o zamówieniu lub dokumentach zamówienia na usługi lub roboty budowlane wymagania związane z realizacją zamówienia w zakresie zatrudnienia przez wykonawcę lub podwykonawcę na podstawie stosunku pracy osób wykonujących wskazane przez zamawiającego czynności w zakresie realizacji zamówienia, jeżeli wykonanie tych czynności polega na wykonywaniu pracy w sposób określony w art. 22 § 1 ustawy z 26.06.1974 r. — Kodeks pracy, Dz.U. z 2019 r., poz. 1040, 1043 i 1495.
- ¹⁷ Zgodnie z dyspozycją: art. 134 ust. 2 pkt 15 ustawy Pzp — co do przetargu nieograniczonego, art. 142 ust. 2 pkt 1-co do przetargu ograniczonego, art. 156 ust. 2 — co do negocjacji z ogłoszeniem, art. 174 ust. 1 co do dialogu konkurencyjnego, art. 192 ust. 1 — co do partnerstwa innowacyjnego.
- ¹⁸ Wyrok Krajowej Izby Odwoławczej z 16.08.2016 r., sygn. akt KIO 1505/16, Legalis nr 1537222.
- ¹⁹ Wyrok Krajowej Izby Odwoławczej z 15.02.2015 r., sygn. akt KIO 267/15, Legalis nr 1218918.

Bibliografia/References

Literatura/Literature

- Andrecka, M., & Peterkova Mitkidis, K. (2017). Sustainability requirements in EU public and private procurement an obligation? *Nordic Journal of Commercial Law*, (1). <https://doi.org/10.5278/ojs.njcl.v0i1.1982>
- Cha, J. M. (2017). A just transition: Why transitioning workers into a new clean energy economy should be at the center of climate change policies, *Fordham Environmental Law Review* 29(2), 196–200.
- Dragos, D. C., & Neamtu, B. (2014). Sustainable public procurement in the EU: Experiences and prospects. W: F. Lichere, R. Caranta & S. Treumer (red.), *Modernising public procurement: the new directive* (301–336). DJOF Publishing.
- Evans, G. (2007). A just transition from coal to renewable energy in the Hunter Valley of New South Wales, Australia. *International Journal of Environment, Workplace and Employment*, 3(3/4), 175–194.
- Hartung, W. (red.) (2015). *Dyrektywa 2014/24/UE w sprawie zamówień publicznych. Komentarz*. C.H.Beck.
- IBS (2018). *Managing the coal sector transition under the ambitious emission reduction scenario in Poland-focus on labour*. Instytut Badań Strukturalnych.
- IBS (2019). *Sprawiedliwa transformacja węglowa w regionie śląskim. Implikacje dla rynku pracy*. Instytut Badań Strukturalnych.
- Komisja Europejska (2001). Komunikat Interpretacyjny Komisji Europejskiej w sprawie możliwości uwzględniania kwestii społecznych w zamówieniach publicznych, COM (2001) 566.
- Komisja Europejska (2008). Komunikat Komisji Odnowiona agenda społeczna: możliwości, dostęp i solidarność w Europie XXI wieku, COM (2008) 412 wersja ostateczna.
- Komisja Europejska (2010a). Komunikat Komisji EUROPA 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, 3.03.2010, KOM (2010) 2020 wersja ostateczna.
- Komisja Europejska (2010b). Kwestie społeczne w zakupach. Przewodnik dotyczący uwzględniania kwestii społecznych w zamówieniach publicznych, październik 2010.
- Komisja Europejska (2013). Zielona Księga. Ramy polityki w zakresie klimatu i energii do 2030 r., 27.03.2013, COM (2013) 169 final.
- Komisja Europejska (2019). Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Europejski Zielony Ład, 11.12.2019, COM (2019) 640 final.
- Komisja Europejska (2020). Wniosek Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji, 14.01.2020 r., COM (2020) 22 final, 2020/0006 (COD).
- Ludlow, A. (2016). Social Procurement: Policy and Practice. *European Labour Law Journal* 7(3), 479–497. <https://doi.org/10.1177/201395251600700310>
- McCauley, D., & Heffron, R. (2018). Just transition: Integrating climate, energy and environmental justice. *Energy Policy*, 119, 1–7. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2018.04.014>
- Ministerstwo Rozwoju (2017). *Program dla Śląska*, https://archiwum.mir.gov.pl/media/65008/Program_dla_Slaska.pdf (dostęp: 02.06.2020).
- Mustata, A. (2017). *Eight steps for a just transition*. CEE Bankwatch.
- Skubiszak-Kalinowska, I., & Wiktorowska, E. (2019). *Prawo zamówień publicznych. Komentarz aktualizowany*. Wolters Kluwer.
- Ślimko, E. (2019). *Sprawiedliwa transformacja Śląska. Wyzwania z perspektywy społecznej — analiza i rekomendacje*. Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć, s. 8.
- UZP (2014). *Zamówienia publiczne w Unii Europejskiej po modernizacji — nowe unijne dyrektywy koordynujące procedury udzielania zamówień publicznych*. Urząd Zamówień Publicznych.
- UZP (2017). *Krajowy Plan Działania w zakresie zrównoważonych zamówień publicznych na lata 2017–2020*. Urząd Zamówień Publicznych.
- UZP (2020). *Sprawozdanie Prezesa Urzędu Zamówień Publicznych o funkcjonowaniu systemu zamówień publicznych w Polsce w 2019 r.* Urząd Zamówień Publicznych.

Wiesbrock, A. (2016). Socially responsible public procurement: European value or national choice? W: A. Wiesbrock, & B. Sjaffel, *Sustainable Public Procurement under EU Law* (75–98). Cambridge University Press.

Wińska-Rużewicz, K., & Zaborowski, M. (2018). Społeczne zamówienia publiczne. *Optimum Economic Studies*, 1(91), 50–64.

Akty prawne/Legal acts

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2004/17/WE z 31.03.2004 r. koordynująca procedury udzielania zamówień przez podmioty działające w sektorach gospodarki wodnej, energetyki, transportu i usług pocztowych, Dz.Urz. UE L 134, 30/04/2004.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2004/18/WE z 31.03.2004 r. w sprawie koordynacji procedur udzielania zamówień publicznych na roboty budowlane, dostawy i usługi, Dz. Urz. UE L 134, 30/04/2004.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/23/UE z 26.02.2014 r. w sprawie udzielania koncesji, Dz.Urz. UE L 94/1;

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/24/UE z 26.02.2014 r. w sprawie zamówień publicznych, uchylająca dyrektywę 2004/18/WE, Dz.Urz. UE L 94/65;

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/25/UE z 26.02.2014 r. w sprawie udzielania zamówień przez podmioty działające w sektorach gospodarki wodnej, energetyki, transportu i usług pocztowych, uchylająca dyrektywę 2004/17/WE, Dz.Urz. UE L 94/243.

Rozporządzenie Komisji (UE) Nr 651/2014 z 17.06.2014 r. uznające niektóre rodzaje pomocy za zgodne z rynkiem wewnętrznym w zastosowaniu art. 107 i 108 Traktatu UE zastępującym Rozporządzenie WE nr 800/2008 z 6.08.2008 r. uznającym niektóre rodzaje pomocy za zgodne ze wspólnym rynkiem w zastosowaniu art. 87 i 88 Traktatu, Dz.Urz. UE L 187/1.

Traktat o Unii Europejskiej, Dz.Urz. UE C 326, 26/10/2012 — wersja skonsolidowana.

Ustawa z 13.06.2003 r. o zatrudnieniu socjalnym lub we właściwych przepisach państw członkowskich Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego, Dz.U. z 2020 r., poz. 176.

Ustawa z 29.01.2004 r. — Prawo Zamówień Publicznych, Dz.U. z 2019 r., poz. 1843.

Ustawa z 11.09.2019 r. — Prawo zamówień publicznych, Dz.U. z 2019 r., poz. 2019.

Wniosek Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji, 14.01.2020 r., COM (2020) 22 final, 2020/0006 (COD).

Mgr Aleksandra Klefas

Prawniczka, doktorantka w Szkole Doktorskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Jej zainteresowania naukowe koncentrują się wokół zamówień publicznych, ze szczególnym uwzględnieniem zielonych zamówień publicznych.

Mgr Aleksandra Klefas

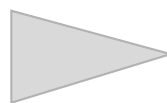
Lawyer, PhD student at the Doctoral School of the University of Silesia in Katowice. Her scientific interests are focused on public procurement, with particular emphasis on green public procurement.

Klub książki PWE

Z myślą o swoich Czytelnikach Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne stworzyło **Klub książki PWE**. W ramach członkostwa w Klubie proponujemy następujące udogodnienia i korzyści:

- ✓ szybkie zakupy;
- ✓ zakupy z rabatem;
- ✓ informacje o nowościach, promocjach, konkursach.

Po więcej informacji zapraszamy na stronę PWE:

www.pwe.com.pl